

UMETNOST PEDAGOGIJE – PEDAGOGIJA UMETNOSTI

Apstrakt: U radu se teorijskim disputom ukazuje na antropološku sličnost funkcije umetnosti kao svojevrsne prapedagogije u učenju i vaspitanju i savremene pedagogije koja u svojim obrascima i protokolima teži ka umetnosti. Podsticaj za ovakve asocijacije nalazimo u činjenici da savremeni diskursi o kompetencijama vaspitača, učitelja i nastavnika u predzaku imaju reflektivnog praktičara, što upućuje na prihvatanje shvatanja da kompetencije vaspitača, učitelja, nastavnika od predškolskog do visokoškolskog nivoa, nazovimo ih jednim imenom – savremenih pedagoga, podrazumevaju ne profesionalca-tehničara, nego profesionalca koji prati savremene tokove na pedagoškoj sceni širih prostora, jer svet se globalizuje, menja, postaje sve neizvesniji, a u pedagoškom pogledu to znači i potrebu da se didaktički postupci inoviraju, što dalje znači da se njihova primena u sopstvenom kontekstu istražuje. A ovo podrazumeva intelektualni nivo kritike teorijskih pristupa i inovacija koje se preporučuju, dakle, spremnost, ili kompetentnost vaspitača za zrelo prosuđivanje adekvatnosti inovativnih postupaka i to iz više uglova, pedagoških, psiholoških do filozofskih – uglova ciljeva, što podstiče na slobodu širih razmaha i posmatranja pedagoškog rada iz svasvim novog ugla, ugla koji joj je možda najbliži, a to je umetnost. Dakle, u tekstu se dalje dotiču ideje o tešnjoj vezi pedagogije i umetnosti kao značajnom potencijalu kojim bi se mogla pedagogija, odnosno pedagozi približiti ostvarivanju zacrtanih intencija u oblasti kompetencija, a korak dalje i učenja kao samoostvarivanja u zadovoljstvu.

Cljučne reči: osećaj pedagogije za umetnost, mentalna hemija.

Uvod

U savremenim trendovima (Gojkov, Stojanović, 2011) profesionalne sposobnosti se vezuju za potrebe pedagoga da svojim kompetencijama mogu da tragaju za novim strategijama učenja i da razmišljaju o poučavanju i učenju koje se odvija u okviru njihovih didaktičkih strategija, da čitaju više od uputstava koja dobijaju uz savete za primenu inovacija ili preporuka za primenu određenih novina, čime bi bili u poziciji da mogu da donose profesionalnije odluke o tome koje sugestije treba oberučke prihvatiti, koje treba, uz ograđivanje, pokušati primeniti, a koje treba ozbiljno preispitati, odnosno istražiti (Gojkov, Stojanović, 2010). A u skladu sa ovim, poseban ugao u okviru pitanja kompetencija koje pedagozi treba da poseduju i o kojima treba da promišljaju posvećen je procesima stvaralačkog mišljenja, kreativne imaginacije, inventivnosti i divergentne produkcije, oslobađanju od konformističkog mišljenja, te o efektima u divergentnoj produkciji i funkcionalnom znanju (Stojanović, Gojkov, 2014).

Prethodna očekivanja iz ugla današnjih dometa efikasnosti u ovoj oblasti izgledaju još uvek nedostižna i podsećaju na delatnost blisku umetničkoj virtuoznosti, te se pedagogija, a to znači i delatnost vaspitanja i obrazovanja, vidi kroz prizmu umetnosti (Uzelac, 1996). Dakle, pokušaji da se na pedagoški rad gleda kao na umetnost, čini mogućnost ostvarivanja prethodno kratko skiciranih očekivanih kompetencija pedagoga ostvarivim.

Tako umetnost, za koju govorimo da je izraz lepote, sklada i harmonije, time pridobija pažnju ljudi za svoju pedagoški važnu misiju, a to je podsticanje stvaralačkog iskustva kao kreativnog vida usvajanja elemenata obrazovanja i vaspitanja. Savremenim jezikom rečeno, umetnik je oduvek bio haker koji dejstvom umetničkog iskustva probija

¹ vsvasbiblioteka@hemo.net

zaštitne protokole mentalne hemije i ubacuje nove programe koji podižu, makar na kratko vreme, iskustvo stvaralačke intuicije, odnosno socijalne poruke vezane za umetničko iskustvo, koje se na ovaj način lakše stiže, a i iz pedagoškog ugla posmatrano, vaspitni obrasci se usvajaju prirodnije. Ako dalje iz ovog ugla posmatramo učenje kao usvajanje informacija i konstatujemo da deca uče kroz igru (Uzelac, 1987), a odrasli sve više kroz drill, jer naprosto nemaju vremena da ugađaju sopstvenom umu, već ga zatrpavaju informacijama, onda bismo se mogli zapitati zašto pedagogija danas svoje stavove ne bi više približila znanjima iz mentalne hemije, odnosno onome što ume po sebi i može (Rajović, 2012a). Ovim bi se prostor razvoja pedagoških nauka približio usvajanju obrazaca umetnosti, i to, kako drugačijom organizacijom časova i drugačijim strukturiranjem gradiva u svim oblastima (kurikulumima), tako i zadacima koje treba osvariti i ishodima koje treba dosegnuti. Učenje kroz igru motiviše i otvara um za spontano usvajanje novih pojmova. Igra je bliska iskustvu umetnosti, jer ukazuje na učenje usvajanja stvaralačkih, kreativnih obrazaca i menja čoveka (Uzelac, 1987; Rajović, 2012b).

Mentalna hemija i iskonski osećaj pedagogije za umetnost

Osvrnimo se na kratko na pomenuta znanja mentalne hemije za koju se danas javlja sve više interesovanja i pokušaja da se na didaktički jezik prevedu dosadašnja saznanja iz neuropsihologije vezana za pitanja neurobioloških funkcija mozga, značajnih za intelektualne sposobnosti, odnosno dobro funkcionišući neuralni sistem. Pedagozi se, inače, sve više interesuju za sadržaje koje im nude programi poput NTC i sl. (Rajović, 2012b) u kojima su se, među više prihvaćenih gledišta o inteligenciji (psihometrijsko, razvojno, biološko, kognitivno), našla i ona koja se svrstavaju u biološke pristupe (Lurija, 1983). Akcenat je stavljen na sadržaje kojima su razmatrana pitanja o građi i vidovima funkcionisanja ljudskog mozga (inteligencija nije statičko svojstvo; projektuje se u problemskim situacijama), zatim pitanja humane genetike i u kojoj meri je inteligencija nasleđena osobina, pitanja biološkog pristupa inteligenciji – načini na koje se nervni sistem razvija ili se, pak, ne uspeva razvijati, te razmatranje načina na koje geni izražavaju sebe ili se ne uspevaju izraziti u različitim trenucima tokom razvoja. Razvijena je tehnologija koja omogućuje znatno specifičnije određivanje funkcije mozga. Razmatrana su i stanovišta po kojima nervni sistem deluje kao skup nekoliko hiljada izolovanih centara koji se „pale” po volji, njegova veličanstvena usklađenost i usklađenost delovanja milijarde nervnih ćelija u sjedinjenom iskustvu. U pomentom NTC programu daju se praktični aspekti teorijskih ideja koje su u pedagogiju, odnosno bliže rečeno, didaktiku i, korak dalje, u predmetne didaktike, došle kao posledica kognitivne revolucije. Neke od ovih ideja odnose se, pre svega, na sledeće: razvojno gledište, univerzalne mentalne reprezentacije, različiti obrasci inteligencije, za i protiv ranih prezentacija, uloga osobenosti, motivacija i emocije. Akcenat je stavljen i na nalaze istraživanja kojima se podržavaju nade biološki usmerenih istraživača orijentisane ka mogućnosti da se ubuduće direktno očitava inteligencija ispitivanjem snimaka moždanih talasa ili genetske opreme (Gojkov, Rajović, Stojanović, 2015).

Moglo bi se, nakon prethodnog, reći da se već shvata značaj širenja lepeze didaktičkih pristupa učenju i poučavanju, čime se otvara prostor i za shvatanja, po kojima klasičnim učenjem matrica čovekove ličnosti ostaje ista, dok se učenjem uz pomoć umetničkih struktura ličnosti i njegove sposobnosti kognitivne strukture menjaju na duge staze. Značajno mesto u ovome može da nađe i umetnost (Uzelac, 198). Nažalost, taj potencijal umetnosti i njen suštinski razlog postojanja danas je zamenjen posmodernim simulakrumima, umetničkim poigravanjima – dosetki, atrakcijama socioloških manipulacija

koje kradu vreme i zabavljaju, a posmatračima ništa ne daju (Uzelac, 2012²; Rajović, Dautović, Lucija, 2009).

Osavremenjena pedagogija bi, bez velike retorike, mogla da aktivira taj iskonski osećaj za umetnost (Uzelac, 2008³). Umetnička praksa je u najvećem delu ljudske istorije imala funkciju podsticanja ljudske akcije, podsticanja opšte mentalne sposobnosti, makar, kao iskustvo, a tek od skoro umetnost je postala zabava „nadgradnja” da bi se upravo danas rastočila, pretvorila u kvazi umetnost –trivijalnost.

Često se uz umetnička dejstva vezuje pojam propagande, manipulacije, a zaboravlja se njen suštinski pozitivni, ključni doprinos rastu čoveka (Uzelac, 2007⁴). Pedagogija je nastala kao naučna disciplina o postupcima i protokolima učenja i to je još jedna vočka koja je sazrela na prastarom drvetu umetnosti i uz psihologiju, nauku, antropologiju i uopšte svaku delatnost kojoj je potrebna iskra radoznalosti intuitivnog prostora. Tako su danas floskule „umetnost radi umetnosti”, „sve je zabava”, „dokolice je najveći domet kulture” – vešti pristupi zaustavljanja rada mentalne vodenice – umetnosti, koja je prva mlela, sitnila životne probleme na eksponate u galerijama ili muzejima kao relikv prošliosti, jer danas drugi rešavaju naše probleme. Danas smo sve dramatičnije svesniji da to nije baš tako i ostavljeni smo sebi da rešavamo probleme, a nemamo obuku i pomoć u tome. Čak i umetnik koji stvara svoje delo ima mesijanski emotivni naboj, a posle to postane, u najboljem slučaju, eksponat ili hobi. Pitamo se dalje: Gde je tačka susreta, meta problema nepotrebnosti ljudskih potencijala sem onih tržišno konjunktornih?

Informatički sistemi evoluiraju svakih godinu i po dana, menja im se brzina, duplira kapacitet i funkcionisanje. Ljudski um je limitiran i, kao samopoboljšanje, ostaje samo obnovljeno uvođenje u umetničke obrasce i sadržaje učenja, vaspitanja i životnih aktivnosti. Ako ovo liči na pamfletnu objavu, onda bi se moglo konstatovati da je toga bilo oduvek. Oduvek je bilo vremena kad se umetnost kao podstrek gubila i kada je ponovo osvajana. To je logika koju vodi veliki broj faktora, a koje i sami prepoznajemo – najveći faktori su volja, svest, napor da se obnovi opšte prisustvo generičke umetnosti i aplicira, utka u sve malokrvne sadržaje učenja. Za pedagoški rad bi ovo bilo značajno osveženje, jer bi moglo snažno da podstakne motivaciju onih koji uče, a koja se sve teže pokreće u vremenu postmodernog nihilizma. Ovo nije tek tako rešivo, jer konkurencija se hendikepira time što smo bolji od nje ili je onemogućavamo. Upravo sa rastom opšteg osećaja lične nemoći i osujećenosti dešava se bombardovanje informatičkim iskustvima. Povezati dva fenomena kao antagonizme je onemogućavanje da upravo informatička sredstva postanu originalno, kao nikada do sada, moćno sredstvo za jednu novu objektivizaciju umetnosti, njeno artikulisanje i usaglašavanje sa pedagoškim radom, a ne obrnuto (Uzelac, 1987⁵).

Ako je pedagogija, kao funkcionalna vočka, nastala na drvetu umetničkog saznanja i iskustva, danas bi moglo biti obrnuto – pedagogija bi bila okrilje u kome bi se umetnost obnovila i rasla, a način primeren današnjim potrebama. Ali, uz prethodno treba imati na umu da je umetnost oduvek bila egzistencijalna funkcija čoveka, a kada postane zabava, njena egzistencija je ugrožena. Zato se mora imati na umu da umetnost nastaje zahvaljujući talentu, tj. emotivnom pamćenju umetnika. Samo iščitavanje umetničkih struktura podložno je devijantnoj manipulaciji, opasnosti koja se krije iza finansijskog aspekta umetnosti.

Sve izneto mnogima je dobro poznato, ali zajednica nije tek humani inkubator. Danas je ona recidiv prošlosti, globalno ranjiv i izložen vetrometini. U trenutku kada su svi umetnički pokreti, umesto deo jačanja zajednice, postali objava formalnih kvazi otkrića, a učešće umetnosti u životu samo kao sredstvo denuciranja naših mana u istorijama umetnosti

² V. Elektronski izvori: Uzelac, 2012.

³ V. Elektronski izvori: Uzelac, 2008.

⁴ V. Elektronski izvori: Uzelac, 2007.

⁵ V. Elektronski izvori: Uzelac, 1987.

većim od istorije pojedinačnog čoveka, vrag je odneo šalu. Stoga, treba imati u vidu ozbiljne predznake savremenosti, među kojima i činjenicu da informatička svetlost ne ostavlja mrtve uglove predaha, sve je vidljivo i izloženo i svaka aktivnost ugrožava nečije interese. Pedagoška nauka sledi visoke ideale demokratičnosti i humanosti, bar u početnim dobima razvoja individua; obrazovanje i vaspitanje teži idealu da sadržaj i metode učenja budu prilagođene čoveku, a ne obrnuto – da se čovek prilagođava njima. S druge strane, mi živimo u doba mega-nauke i mikro-života. Ispunjenost informacijama nije i ostvarivost života. Učenje je sticanje kompetencija uklapanja u društvo – učenje kako opstati i ne postati sve manji i beznačajniji u društvu. Spas bi se mogao tražiti u ideji koja na pedagogiju gleda kao na nauku, čija bi posvećenost bila ideal umetnosti učenja.

Kako didaktika još nema jednu celovitu teorijsku osnovu učenja, a ovo se dalje odnosi i na didaktičke instrukcije kojima se podstiče razvoj stvaralačkih sposobnosti, moglo bi se diskutovati o tome koliko inicijative, programi, poput pomenutog NTC programa⁶, pružaju mogućnosti da se pedagoški rad približi umetnosti. Osnova za prethodno mogla bi se tražiti u sve jače naglašavanim potrebama za razvojem divergentnog mišljenja, čiji se teorijski okviri nalaze u Gilfordovoj teoriji sposobnosti (Gilford, 1967, prema: Kvašček, 1981), a koji se odnose na faktore divergentnog mišljenja: *pronalaženje novog, neobičnog; metodološka originalnost, anticipiranje novih ideja, rešenja, odgovora, otkrivanje novih značenja, fleksibilnost, fluentnost ideja*, što je sve, reklo bi se, blisko umetnosti, kao i shvatanja u teorijama stvaralaštva poput Mednikovog (Mednick, 1964, prema: Kvašček, 1980), po kome se kreativno mišljenje, koje se, kako on ističe, stvara od asocijativnih elemenata novih kombinacija, koje ispunjavaju određene zahteve, ili su na neki način upotrebljive (Gojkov, Gojkov Rajić, Prtljaga, 2002). Umetnici, kao i pedagozi u ovome lako prepoznaju da je ovde akcenat stavljen na osnovni zadatak u kreativnom mišljenju, na povezivanje ideja koje su udaljene jedna od druge, na asocijativni mehanizam kreativnog procesa, „medijaciju” i širu fleksibilnu kognitivnu strukturu, kao medijator između draži i odgovora, zasnovanu na relacijama, a ne samo na asocijacijama (Gojkov, 1995), kao i na doprinos udaljenih asocijativnih elemenata i njihovo svrstavanje u nove upotrebljive kombinacije (Gojkov, Rajović i Stojanović, 2015). Pedagog traga za načinima kojima će kod učenika ovu asocijaciju da pokrene, probudi, a umetnik je intuitivno oseća i izražava sponatano. Za pedagogiju bi upravo taj korak bio ostvarenje sna – da učenje bude samodeterminisano, pokrenuto iznutra, a umetnost je tu da bude dobar uzor za ovakve obrasce učenja i poučavanja. Klasičnim učenjem matrica čovekove ličnosti ostaje ista, dok se učenjem, uz pomoć umetničkih struktura, ličnost i njegove sposobnosti menjaju na duge staze.

Nažalost, danas se sve više uz umetnička dejstva vezuje pojam propagande, manipulacije, a zaboravlja se njen suštinski pozitivan ključan doprinos rastu čoveka. Sve smo dramatično svesniji da to nije baš tako i ostavljeni smo sami sebi da rešavamo probleme, sve manje spremni za ovakve izazove. Umetnik koji stvara svoje delo ima čak i mesijanski emotivni naboj, a posle to postane u najboljem slučaju eksponat ili hobi. Gde je tačka susreta, meta problema nepotrebnosti ljudskih potencijala, sem onih tržišno konjunkturalnih? Prethodne konstatacije otvaraju pitanje konstatacije koja se sve češće pominje, a u kojoj je ljudski um limitiran i, kao samopoboljšanje, ostaje samo obnovljeno uvođenje u umetničke obrasce i sadržaje učenja, vaspitanja i životnih aktivnosti. Gledano iz drugog ugla, pitamo se kako da

⁶ NTC, kao jedna od strategija podsticanja razvoja kreativnosti kod dece predškolskog uzrasta, sa elementima Ozbornovog i Toransovog (u: Kvašček, 1981a) sistema razvijanja stvaralaštva, usmerena je ka: otkrivanju višeznačnosti datih činjenica i povećavanju vrednosti datih informacija; razvijanju strategija stvaralačkog učenja putem otkrića; razvijanju motivacionih komponenti stvaralaštva; sintezi empirijskog istraživanja i teorijskog uopštavanja; asocijativnoj osnovi otkrića; pronalaženju novog na osnovu nekompletnih činjenica i nedovoljno strukturisanog materijala; individualizaciji stvaralačkog učenja prema kognitivnom razvoju ispitanika (Kvašček, 1981).

pedagogija od nauke o učenju postane ideal umetnosti učenja? Neke od ideja o ostvarenju prethodne vide se u neuro-nauci i njenoj vezi sa pedagogijom i umetnošću. Dakle, interdisciplinarni pristup i približavanje saznanja o biološkim strukturama psiholoških sposobnosti, hemijskoj osnovi inteligencije, mogli bi na višem nivou da posmatraju psihološke funkcionalne celine, a ovo da značajno pomogne dubljem razumevanju procesa učenja. Neuro-nauka već omogućuje da se mentalna biologija vezuje za hemiju, te da se hemija posmatra kao alfa i omega mišljenja, inteligencije. Postavlja se pitanje: Da li se već danas mišljenje, kao mentalni proces, posmatra kao apsolutna funkcija u vremenu, energiji i kvalitetima, koji su univerzalne konstante, kao nešto što je vezano za hemiju naše biologije? Moglo bi se već reći da se inteligencija i biologija čoveka proučavaju uz pomoć hemijskih zakona, analizom zbirke minerala, njihovih boja, struktura, ukusa, mirisa, tvrdoće itd., što vodi u bezbroj novih ideja, a sve pojednostavljuje apsolutni stav da se sve to sastoji od pojedinačnih atoma i molekula koji se vezuju jasnom determinisanom logikom elektronskog šoka u mozgu. Iz ovih uglova bavljenje inteligencijom su, ustvari, pokušaji prepoznavanja protokola koji bi povećavali njenu pojavu i činili izvesnijom i poznatijom.

Kako bismo ovo približili tematici našeg rada, pomenimo i to da je davno, pre skenera, ultrazvuka i magnetne rezonance i pozitronskih skenera, naš um skenirala umetnost u svim vidovima i čulima dostupnim medijima – zvuk, ukus, miris, oblik boja, gledanje, dodir i simboličkim informatičkim osvojenim i usvojenim sistemima – govorom, muzikom, pisanjem, pa i naukom. Dakle, moglo bi se reći da je naša biologija gnezdo, a hemija su ptici naših misli koji izlaze odatle katapultirani energijom elektronske razmene bazične hemije. Naša biologija ili biohemija servisira naše mišljenje, ali ga i profilise. Naše mišljenje je takvo kakvo je, jer ga limitira potencijal biohemije mišljenja, i odatle sva sila brzine, jačine, visine, kompleksnosti informacija, koje se ukazuju i gube u svesti. Psihologija umetnosti je nezgrapnan naziv koji označava psihologiju funkcionalne stvaralačke psihologije, a koju nazivamo umetnost. Dakle, to je pleonazam. Pre konstituisanja psihologije kao nauke, postojala je funkcionalna visoko softisicirana psihologija stvaralačkog podsticanja, koja može stati u kofer, a koji nazivamo umetnost. Dakle, ne zaboravimo umetnost kao okvir stvaralaštva, uz koju je pre par vekova nastala estetika koja istražuje moguća objektivna saznanja o funkciji i strukturi umetnosti kao dela i umetničkog doživljaja, pred ili sa tim delom (Uzelac, 2017⁷). U suštini, umetnici, stvaraoci u sebi su kao dar nosili logiku estetike kao nauke i funkcije i postizali živototvorne rezultate razvoja pojedinaca i društva, mnogo pre no što je iko mogao da sroči reč nauka, logika, psihologija, biologija, hemija i estetika.

Zaključak

Danas živimo u vreme kada se objektivno sreću milenijumska umetnička praksa i znanje kodirano u umetničkim delima sa znanjima iz biologije, hemije i informatike, koje interdisciplinarno mogu da objedine ono što je oduvek bilo jedno – zašto umetnost ima strukture kakve ima? Odnosno, mi mislimo ono što misliti možemo i na način kako to možemo, a šta to struktura, omogućava i ograničava i kako se to pripitomljava, nagrađuje, prevazilazi ta ograničenja, na čemu je oduvek radila umetnost i kada je bila intuicija, magija, vera, patnja i, na kraju, opet kultivisana umetnost – možda se može očitati u spoju umetnosti i pomenutih naučnih disciplina, a pre svih umetnosti i pedagogije, kao nauke, ali i kao prakse.

⁷ V. Elektronski izvori: Uzelac, 2017.

Literatura:

- Gojkov, G., Gojkov-Rajić, A., Prtljaga, P. (2002). Didaktica metacognitie. U: *The 8th conference of the European council for high ability Development of Human Potential: Rodos. Investment into our Future*.
- Gojkov, G., Stojanović, A. (2010). Critical attitude of the gifted and pro-social judgement. *Didactica Slovenica*. Slovenija, Novo mesto: Pedagoška obzorja d.o.o.; Pedagoška fakulteta Ljubljana, 25 (5), 3–14.
- Gojkov, G., Stojanović, A. (2012). *Participativna epistemologija u didaktici*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov”.
- Kvašček, R. (1980). *Sposobnosti za učenje i ličnost*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Kvašček, R. (1981). *Psihologija stvaralaštva*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Lurija, R. A. (1983). *Osnovi neuropsihologije*. Beograd: Nolit.
- Rajović, R. (2009b): *IQ deteta – briga roditelja, I deo: PREDŠKOLSKI UZRAST, MENSA NTC sistem učenja, Odsek za darovite*. Novi Sad: ABECEDA.
- Rajović, R. (2012a). *NTC sistem učenja – metodički priručnik za učitelje – „Učenje je igra”*. Banja Luka: Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske.
- Rajović, R. (2012b). *NTC sistem učenja – metodički priručnik za vaspitače – Kako uspešno razvijati IQ deteta kroz igru*. Novi Sad: Smart production.
- Rajović, R. (2012b). *NTC sistem učenja – metodički priručnik za primenu programa*. Novi Sad: Smart Production.
- Rajović, R., Dautović, S., Lucija, A. (2009). Međunarodni rad NEUROFIZIOLOGIJA – Primena novih otkrića u formiranju intelektualne elite. Primena programa NTC SISTEMA UČENJA u razvoju intelektualnih sposobnosti dece. U: *Daroviti i društvena elita, Zbornik radova 15*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov”, 510–518.
- Stojanović A., Gojkov, G. (2014). Kompetencije učitelja za identifikaciju i rad sa darovitim učenicima. *Bilten 2*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”, 7–54.
- Uzelac, M. (1987). *Filozofija igre*. Novi Sad: KZNS.
- Uzelac, M. (1988). *Kosmo-ontološko tumačenje sveta u filozofiji E. Finka*. Zagreb: Filozofska istraživanja.
- Uzelac, M. (1996). Poreklo spora o strukturi estetskog predmeta. U: *Zborniku Ka filozofiji umetnosti. U spomen Milanu Damnjanoviću*. Beograd: KZNS.
- Zurovac, M. (1986). *Umjetnost kao istina i laž bića*. Novi Sad: Matica srpska.
- Zurovac, M. (1994). *Djetinjstvo i zrelost umjetnosti*. Novi Sad: KZNS.

Elektronski izvori:

- Uzelac, M. (2008). *Fenomenologija umetnosti*. Preuzeto 3. 8. 2018. sa sajta: http://www.uzelac.eu/Knjige2/29_MilanUzelac_Fenomenologija_Umetnosti.pdf.
- Uzelac, M. (2002). *Estetika*. Preuzeto 3. 7. 2018. sa sajta: http://www.uzelac.eu/Knjige2/30_MilanUzelac_Eстетika.pdf.
- Uzelac, M. (2007). *Postklasična estetika*. Preuzeto 3. 8. 2018. sa sajta: http://www.uzelac.eu/Knjige2/32_Milan_Uzelac_Postklasicna_Eстетika.pdf.
- Uzelac, M. (2017). *Fenomenologija nestajućeg vremena*. Preuzeto 3. 8. 2018. sa sajta: http://www.uzelac.eu/Knjige2/33_MilanUzelac_FenomenologijaVremena.pdf.
- Uzelac, M. (2012). *Filozofija obrazovanja I – Filozofske osnove savremenih pedagoških teorija*. Preuzeto 3. 7. 2018. sa sajta: http://www.uzelac.eu/Knjige2/35_MilanUzelac_Filozofija_Obrazovanja_I.pdf.
- Uzelac, M. (1987). *Filozofija igre*. Preuzeto 3. 8. 2018. sa sajta: http://www.uzelac.eu/Knjige2/37_MilanUzelac_Filozofija_Igre.pdf.

Tomislav Suhecki, MA
Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov"
Vrsac

THE ART OF PEDAGOGY – PEDAGOGY OF ART

Summary: Through theoretical analysis, the paper indicates the anthropologically similar functions of art as a unique pre-pedagogy for the teaching of contemporary pedagogy, which strives towards art in its protocols. Support for such associations can be found in the fact that contemporary discussion regarding the competencies of teachers has a reflexive practitioner. This indicates the acceptance of the view that competencies of preschool teachers, primary and secondary school teachers all the way to college professors let us call them by one name – contemporary pedagogues – presuppose not a professional-technician but a professional who follows the modern happenings in the pedagogy field in a wide area. The reason for this is the fact that the world is becoming globalized, it is changing, it is becoming unpredictable, hence for pedagogy this indicates a need for the didactic principles to be innovated, which further implies that their application in one's own context must be researched. The presupposition, for the above mentioned, is an intellectual level of critique of the recommended theoretical approaches and innovations. In other words, it implies the readiness or competency of the preschool teacher for mature evaluation of the adequacy of innovative procedures from numerous angles and goals – pedagogical, psychological, philosophical. This encourages a great freedom and a view of pedagogical work from a new angle, which is maybe closest to art. Therefore, the paper further discusses the idea of the tight connection between pedagogy and art as an important potential which would help pedagogues come closer to the realization of set intentions in the area of competencies, and come a step closer to learning as self-development through pleasure.

Key words: the feeling of pedagogy for art, mental chemistry.

